

Het Zuilensteinse Bos bij Leersum

Voor degenen die met eigen ogen een representatief beeld van het Zuilensteinse Bos willen krijgen beschreven wij een grotendeels gemarkeerde boomvormige route van zo'n 5,7 kilometer. De stam van de "boom" wordt gevormd door het bijna 500 meter lange pad dat de Rijksstraatweg even ten zuidoosten van Leersum met het bosgebied verbindt. In het bos volgen we vooral trajecten van de er gemarkeerde wandelroutes. Daarbij wordt ook in overweging gegeven een extra ommetje van 500 meter te maken. Langs de route staan enkele bankjes. We beschrijven de route vanuit de Rijksstraatweg.

Route 5,7 km. Voor de GPS RouteYou versie, klik [hier](#).

1. Vanuit de bushalte lopen we via een weg door het oude akkerland van Leersum naar het Zuilensteinse Bos. Daarbij passeren we intussen een pompstation van de waterleiding. Waar de weg het bos induikt gaan we rechts de rood gemarkeerde Zuilensteinroute van Staatsbosbeheer een tijdlang bewandelen. Deze volgt eerst zo'n 400 meter de bosrand. Vervolgens gaat de rode route links het bos in waar ze spoedig rechtsaf slaat. De route brengt ons daarna naar een T kruising met een kaarsrechte oude hoofdontsluiting van het bosgebied. Het is een laan die aan beide kanten door een aarden wallekje wordt geflankeerd.

2. Op de T-kruising slaan wij linksaf. Voor ons zien we de laan dan de steile zuidwestflank beklimmen van het stuwwalplateau waarop een groot deel van het Zuilensteinse Bos is gelegen. De plateaus ontstonden doordat het Scandinavisch landijs dat zo'n 150.000 geleden een groot deel van Nederland

begon te overdekken de laagpakketten die het tegenkwam schubsgewijs opschoof en de bovenzijde van de ribbelzones die daarbij ontstonden later als een bulldozer egaliseerde.

3. Bovenaan de helling adviseert de markering ons linksaf te slaan. We volgen dan even de bovenrand van het gelede stuwwalplateau om vervolgens af te dalen naar een vallei waarin enkele geultjes werden gevormd. Aan de overzijde van de vallei slaat de rood gemarkeerde route weer rechtsaf. Links lopen wij dan langs een deel van de zuidwestelijke stuwwalflank waar enkele grafheuvels werden ontdekt en gerestaureerd.

4. De wandelroute brengt ons intussen naar een T-kruising waar we even naar links gaan om niet lang daarna op een X-kruising weer rechtsaf te slaan. We zijn dan inmiddels terechtgekomen op het hoogste deel van ons stuwwalplateau dat vlakbij de route zelfs tot ruim 52 meter boven NA.P. reikt. Doorlopend bereiken we echter al spoedig de bovenrand van de noordelijke plateauflank. Ons pad wordt er gekruist door de blauw gemarkeerde Geerenbergroute van Staatsbosbeheer die wij links gaan volgen.

a. Wie ook graag kennis wil maken met een deel van de noordelijke stuwwalflank waar een tegen het einde van de laatste ijstijd gevormd systeem oude (wind)zandruggetjes enkele eeuwen geleden door verstuingen werd vermindt adviseren wij echter eerst even een extra ommetje te maken. De blauwe route moet dan niet links maar rechts worden gevolgd.

Even later bereiken wij de door een vrij grillig reliëf gekenmerkte zone met de verminkte zandruggetjes waar schuin linksaf wordt geslagen. Langs en tussen de hoogten van de "verbouwde" ruggen lopend dalen we ook de stuwwalflank een eind af. Op een gegeven moment brengt de blauwe route ons weer terug naar het deel van de stuwwalflank waar de wind in het recente verleden nauwelijks een geomorfologische rol speelde. Het grillige reliëf maakt dan plaats voor de zachtglooiende terreinvormen van de stuwwalflank en nog authentieke delen van de zandruggetjes. Doorlopend komen we nu spoedig terecht op het verlengde van de vanwege het ommetje verlaten rode route. We slaan dan linksaf om te kunnen terugkeren naar de plek waar wij de hoofdroute van onze wandeling in de steek lieten.

5. De nu blauw gemarkeerde hoofdroute van ons geopad weer verder volgend lopen wij westwaarts zo'n vijfhonderd meter bovenlangs de noordelijke stuwwalflank. Vrijwel halverwege worden wij rechts verrast door een uitzicht over de vrij steile helling naar het bosrijke laaggelegen terras van het Ginkelduin. Helemaal op de achtergrond is bij goed zicht dan enig hoog opgaand groen van de Gelderse Vallei te zien. Het uitzicht ontstond door het kappen van een strook bos langs een van de hellingafwaarts lopende kaarsrechte ontsluitingswegen.

6. Zo'n 250 meter voorbij het uitzicht kruist de blauwe Geerenbergroute op het westelijk deel van het stuwwalplateau andermaal haar rode naar Zuilenstein genoemde collega. Vanaf deze kruising volgt ons geopad links laatstgenoemde route weer. Al snel komen wij dan terecht op een kruispunt waar links voor ons een groep gerestaureerde grafheuvels de aandacht trekt.

7. Wie nu snel terug wil naar de plek waar onze wandeling werd begonnen moet op de kruising rechtdoor blijven lopen. Na 1250 meter bereikt hij dan de Rijksweg. Wij adviseren echter rechts nog een ommetje te maken door het geomorfologisch zeer interessante westelijk deel van het bos. Hiervoor laten wij de gewoon rechtdoor lopende rode route andermaal even in de steek. Na op de kruising rechtsaf te zijn geslagen leidt een hoofdontsluiting ons naar de verharde Scherpenzeelse Weg. Uiteindelijk bereiken we daarbij de noordwestelijke flank van het stuwwalplateau die we een eindje afdalen. Even voor de verharde weg wordt echter linksaf geslagen. In de omgeving van de T-kruising, waar wij dit doen komt allerlei natuurlijk of door grondverzet ontstaan microreliëf voor. Het meest intrigeren daarbij een kleine trog en geulsysteem. Een groot deel van het microreliëf wordt echter door een dichte vegetatie gemaskeerd.

8. Door bij de T-kruising linksaf te slaan moeten we de noordwestelijke flank van het stuwwalplateau weer gaan beklimmen. Dit gebeurt echter diagonaal dus niet zo snel. Het pad brengt ons naar een

kruising waarbij de bovenrand van het stuwwalplateau over korte afstand 150 graden draait. Ter plekke van deze kromming komen veel kommetjes en vrij langgerekte kuilen voor. Op de kruising gaan we opnieuw linksaf maar honderd meter verder rechts de zuidelijke stuwwalflank afdalen. Via

een gefaseerd naar links draaiend pad bezoeken wij dan (andermaal) de zone waar het stuwwalplateau in de laatste ijstijd door de wind werd bezand en in het recente verleden plaatselijk nog weer verstuivingen mogelijk waren. De verstuivingen leidden op de zuidelijke stuwwalflank onder meer tot het ontstaan van een markant dijkachtig ruggetje dat door het pad wordt gesneden.

9. Voorbij de verstoven zone komen we onderaan de stuwwalflank terecht in een gebied met oude bospercelen die door aarden walletjes werden gemarkeerd. Even later volgt dan het in paragraaf 7 aangekondigde weerzien van de hoofdontsluiting en rode wandelroute die we bij de zwerm grafheuvels verlieten. Door rechtsaf te slaan kunnen wij nu ook snel terug naar de Rijksstraatweg. De rode route zal daarbij tot de bosrand trouw gebleven worden.

Door de wandeling leerden wij de reliëfkenmerken kennen van een bosrijk stuwwalplateau met een diagonaal er overheen lopende zone zandige windafzettingen die enkele eeuwen geleden plaatselijk nog weer onderhevig waren aan verstuivingen. Het meest tot de verbeelding spraken daarbij ongetwijfeld een uitzicht over de vrij steile noordoostelijke stuwwalflank de goed zichtbare grafheuvels kommenzwerm in het zuidwesten en ruim een kilometer lange kaarsrechte beukenlaan van het oudste bosgedeelte.

Toelichting

Het wandelgebied ligt op een overwegend wnw-ozo georiënteerd stuwwalgedeelte uit de voorlaatste ijstijd. Noordelijk van zowel Leersum als Amerongen wordt het gemarkeerd door een pas. Tussen beide passen manifesteert het stuwwaloppervlak zich als een enigermate geleed plateau met enkele lage culminaties dat tot ruim 52 meter boven N.A.P. reikt. Aan de westzijde wordt het plateau van de pas bij Leersum gescheiden door een terras dat deels door ontgrondingen werd verlaagd.

De sterk geaccidenteerde delen van het stuwwaloppervlak worden plaatselijk verlevendigd door kleine kommen of geultjes.

Met name een zuidwest-noordoost lopende zone van het stuwwaloppervlak raakte in de laatste ijstijd onder droge koude klimaatomstandigheden bedekt met fijne windzanden.

Aan de noordkant wordt het stuwwalgedeelte van het wandelgebied begrensd door een terras met jongere smeltwater- en windafzettingen waarvan het oppervlak op veel plaatsen slechts betrekkelijk weinig geaccidenteerd is.

Bovenaan de zuidwestelijke stuwwalflank herinneren enkele groepen grafheuvels aan de prehistorische landbouwnederzettingen die in de lagere delen van het gebied lagen. Onderaan de zuidwestelijke stuwwalflank ligt nog een relict van de als engen bekende complexen oud akkerland die de Leersumse boeren eeuwenlang gemeenschappelijk beheerden. De droogste en/of reliëfrijkste gronden zouden eeuwenlang gemeenschappelijk door de boeren worden gebruikt om er hout vandaan te halen, schapen of ander (klein)vee te laten grazen en de plaggen te steken die vermengd met stalmest werden gebruikt om de vruchtbaarheid van het schrale akkerland op peil te houden.

Met name bij de oude Scherpenzeelse Weg werd ook naar grind gegraven.

Het vrij intensieve gebruik van de onontgonnen gronden leidde tot een geleidelijke verdwijning van de natuurlijke bossen die dan plaats maakten voor heide- en steppevegetaties. Waar door het afplaggen droog grindarm zand aan de oppervlakte kwam te liggen werden zelfs verstuivingen mogelijk. Ter plekke van de dekzandgordel kreeg het oppervlak van het stuwwalplateau daardoor lokaal een pokdalig uiterlijk.

Na de Middeleeuwen zouden ook de eigenaren van de bestuurlijk belangrijke landgoederen Zuylestein en Amerongen invloed gaan uitoefenen op de ontwikkeling van het gebied. Daarbij konden de boeren de gemeenschappelijke graasgronden blijven gebruiken zolang de eigenaren ervan ze niet nodig hadden voor hun eigen plannen. Meestal ging het hen er dan om ze voor de houtteelt te gaan

gebruiken. De eerste herbebossingen werden omgeven door aarden walletjes om ze tegen het wild en vee van de graasgronden te beschermen.

Omstreeks 1890 was het gebied van de Zuylensteinse Kop en omgeving nog over een flinke aaneengesloten oppervlakte begroeid met heide. Bos kwam toen voornamelijk in het oosten en zuiden van het afgebeelde gebied voor. Daar was het gebied ook het meest omsloten door paden.

Bezuiden de Rijksstraatweg stond op de overgang van de zandgronden naar het rivierengebied de imposante burcht van Zuylestein die in de Tweede Wereldoorlog werd verwoest. Voor degenen die rustig wandelend een representatief beeld van het Zuylensteinse Bos willen krijgen beschreven wij vanuit de Rijksstraatweg een grotendeels gemarkeerde boomvormige route van zo'n vijf kilometer.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen. Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger.